PROSTORSKE ANALIZE SLOVENSKE LITERARNE ZGODOVINE

12. bienalni simpozij GIS v Sloveniji 2014

Mag. Jerneja Fridl, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU
jerneja@zrc-sazu.si

Dr. Marko Juvan, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU
mjuvan@zrc-sazu.si

Jaka Ortar, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU
jaka.ortar@zrc-sazu.si

30. september 2014

ZRCSAZU
Znanstvenoraziskovalni center
Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Prostor slovenske literarne kulture: literarna zgodovina in prostorska analiza z GISi

Vrsta projekta: Temeljni raziskovalni projekt

Financer: Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS

Vodja projekta: dr. Marko Juvan

Sodelujoči: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU
Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU
Oddelek za slovenistiko FF
Oddelek za geografijo FF

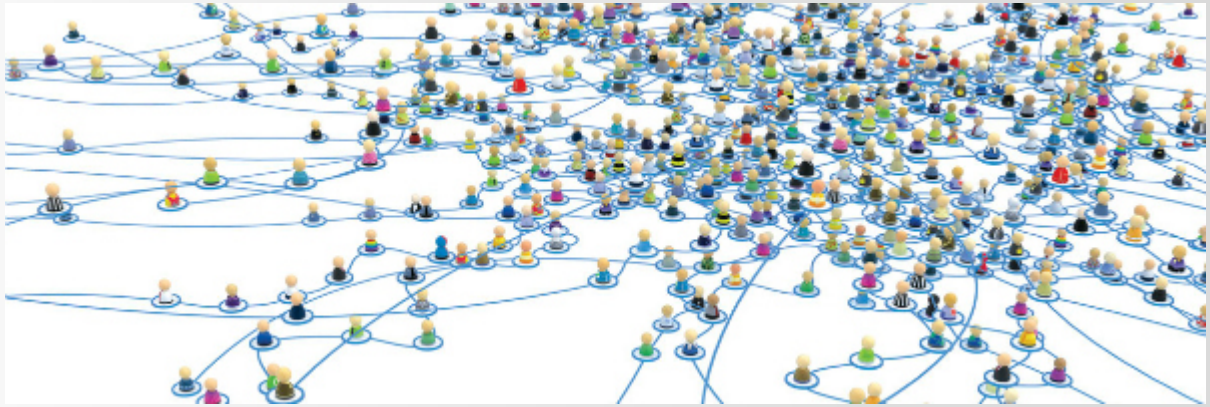

ZRCSAZU
Znanstvenoraziskovalni center
Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Cilj projekta

Cilj projekta je **opredeliti ključne probleme in izzive interdisciplinarnega sodelovanja med literarno vedo in geografijo** ter preučiti možnosti za nadaljnji razvoj GIS-humanistike na Slovenskem.

Namen projekta je tudi **poiskati najprimernejše metode za prostorske analize literarnih danosti**, ob predpostavki, da je prostor slovenske literarne kulture večslojen in raznoroden: umeščen v preplet naravno-fizično danega in družbeno-kulturno proizvedenega prostora.

Literatura vpliva na dojemanje in strukturiranje geografskega prostora ter na njegovo povezanost s svetom.

Geografski prostor posredno določa razvoj slovenske literature, njenih medijev in življenja.

OBRAVNAVANA TEMATIKA:
slovenska literarna zgodovina

ČASOVNO OBDOBJE:
med letoma 1780 in 1940

OBRAVNAVAN LITERARNI PROSTOR:
slovensko etično ozemlje

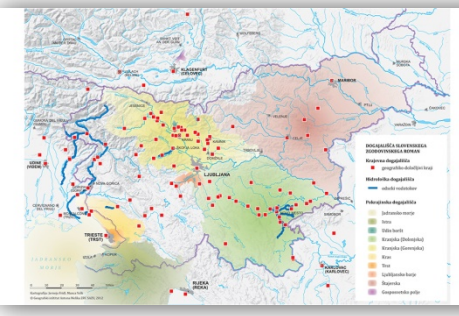

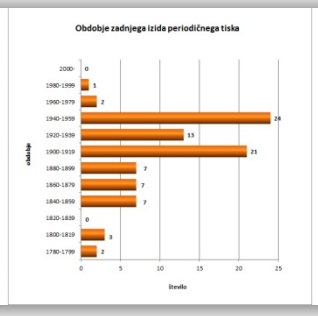

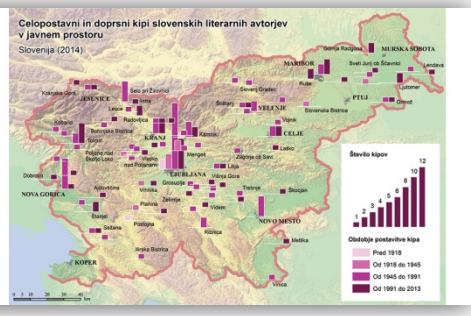

PROSTOR SLOVENSKE LITERARNE KULTURE

METODOLOŠKI PRISTOP K ANALIZI LITERARNE ZGODOVINE Z GIS-i

Literatura in viri

Enciklopedija Slovenije

Primorski slovenski biografski leksikon

Slovenski biografski leksikon
http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:sbl/VIEW/

Google Slovenija

Spletni viri

Drugi knjižni viri ....

Vnos podatkov

BIOGRAFIJE KNJIŽEVNIKOV
(pisateljev, kritikov, esejistov, urednikov, literarnih zgodovinarjev, založnikov itd.

MEDIJSKO-KULTURNA INFRASTRUKTURA
(časopisi, revije, tiskarne in založbe, čitalnice, društva, gledališča in narodni domovi)

PREDSTAVLJENI PROSTORI
(dogajališča slovenskega zgodovinskega romana)

SPOMINSKA OBELEŽJA
(celopostavni in doprsni javni kipi avtorjev, poimenovanja lokacij in ustanov, ipd.)

Relacijski podatkovni model

323 osebnosti,
97 periodičnih tiskov,
40 tiskarn in založb,
58 čitalnic,

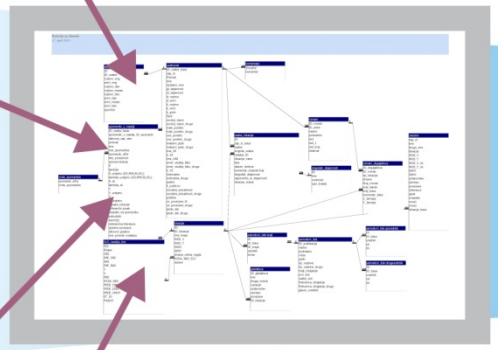

26 gledališč in narodnih domov,
48 zgodovinskih romanov in
1676 spominski obeležij.

Geografski podatkovni sloji

Statistične analize

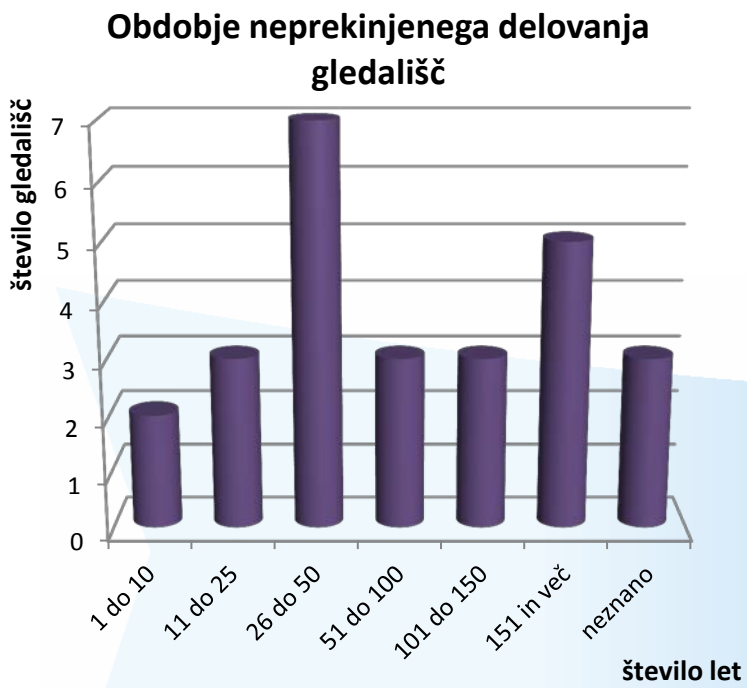

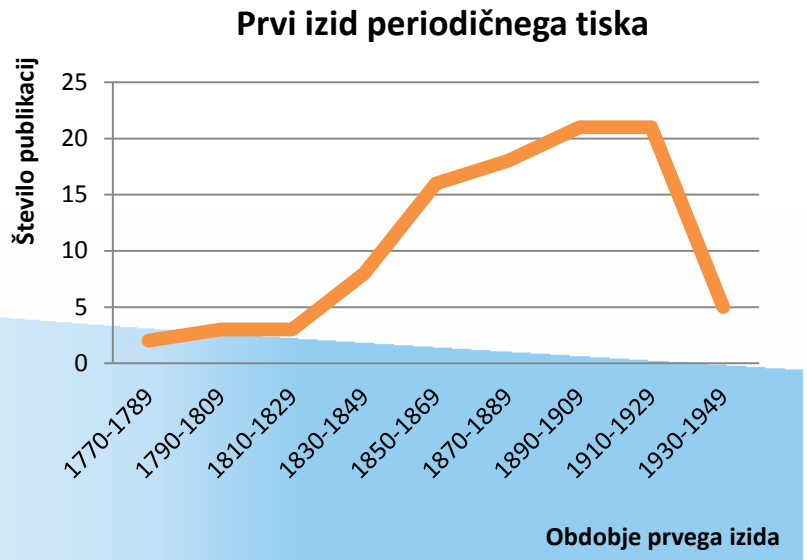

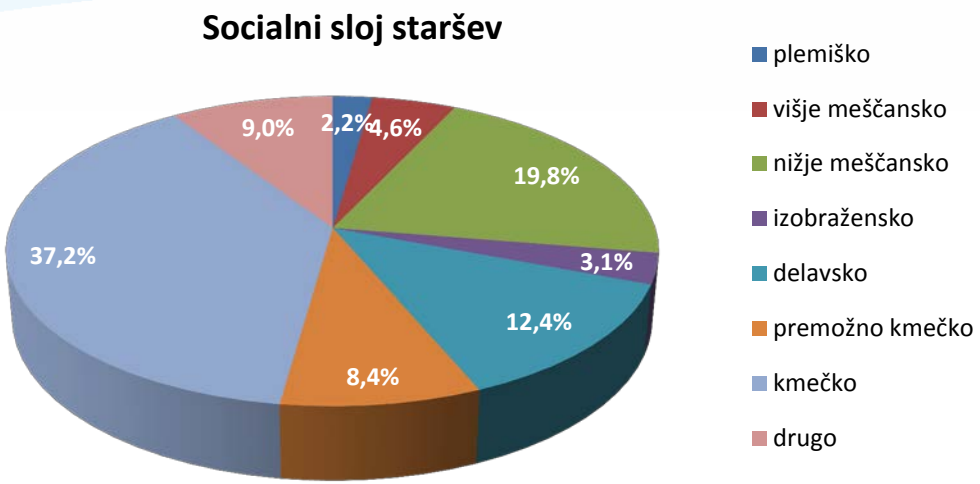

Prostorske analize – analitični zemljevidi

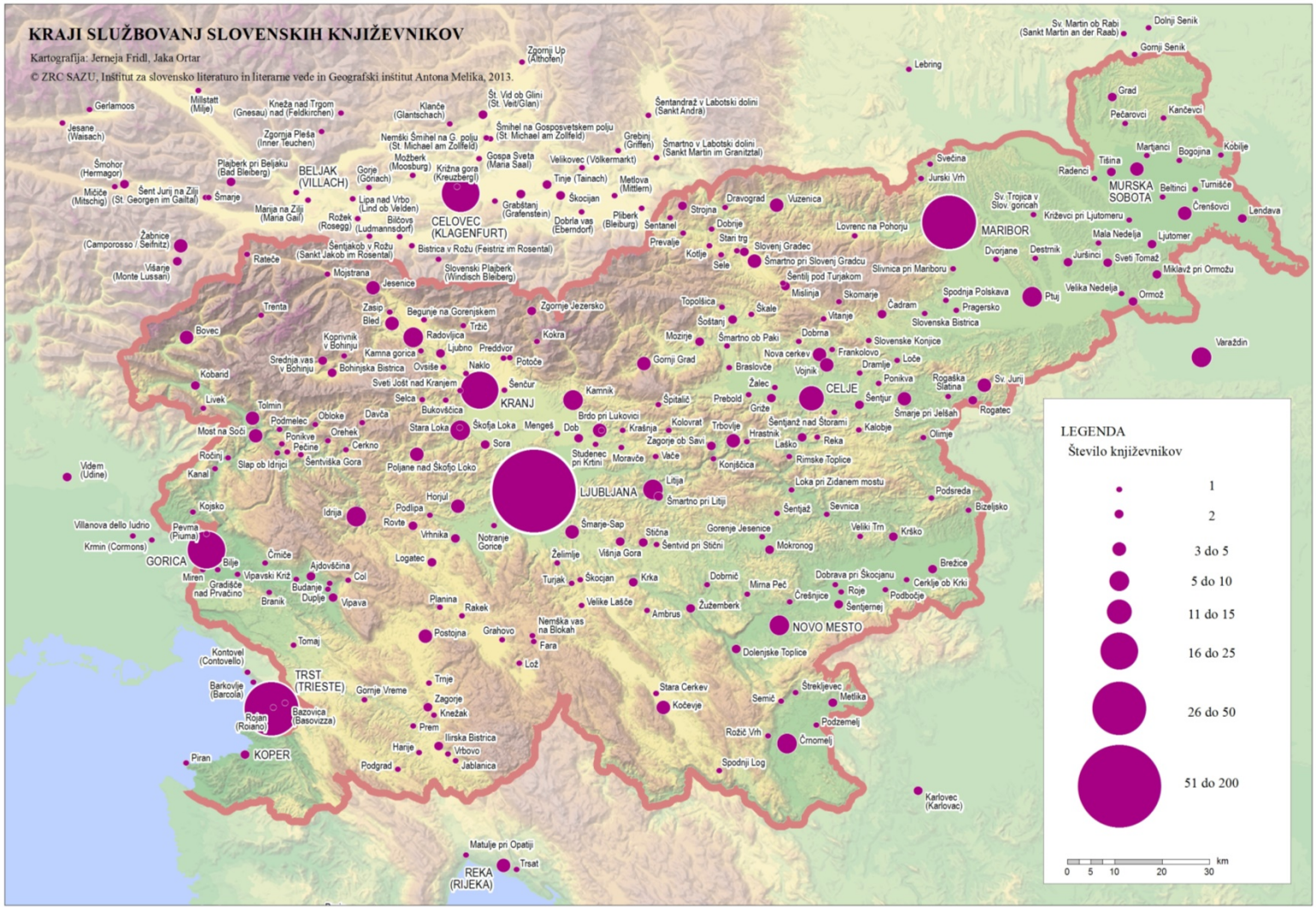

Prostorske analize – analitični zemljevidi

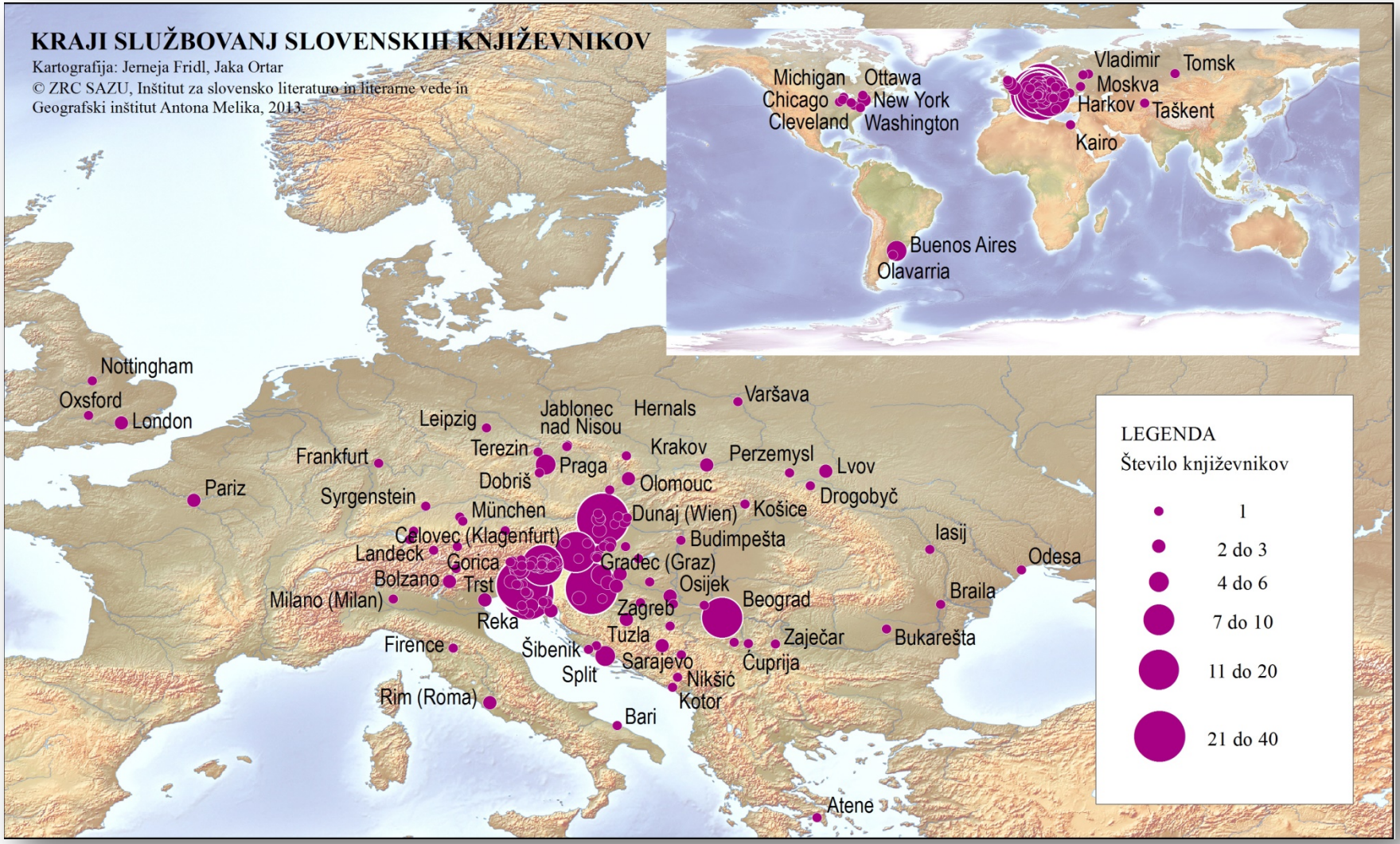

Prostorske analize – kompleksni zemljevidi

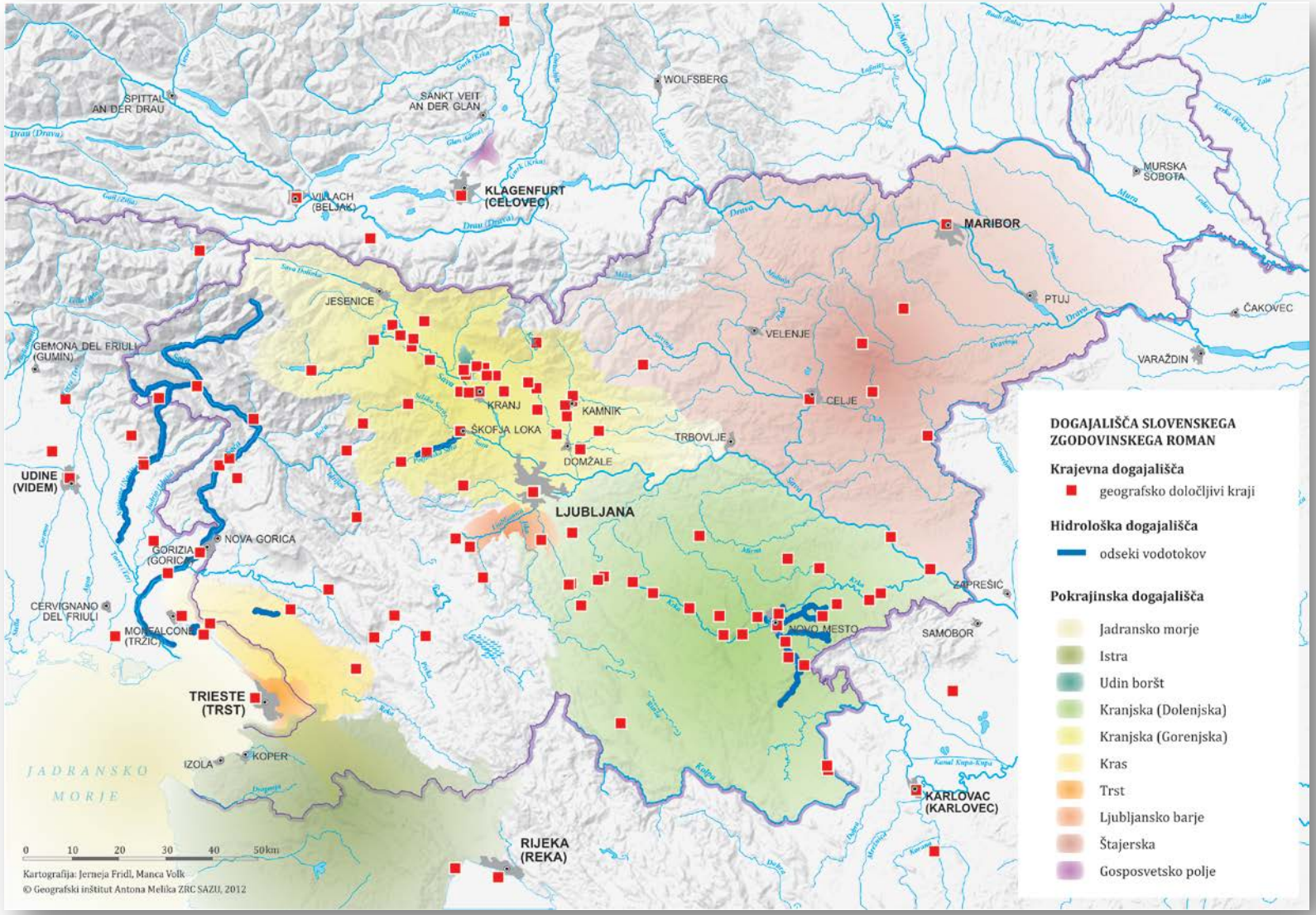

Prostorske analize – sintezni zemljevidi

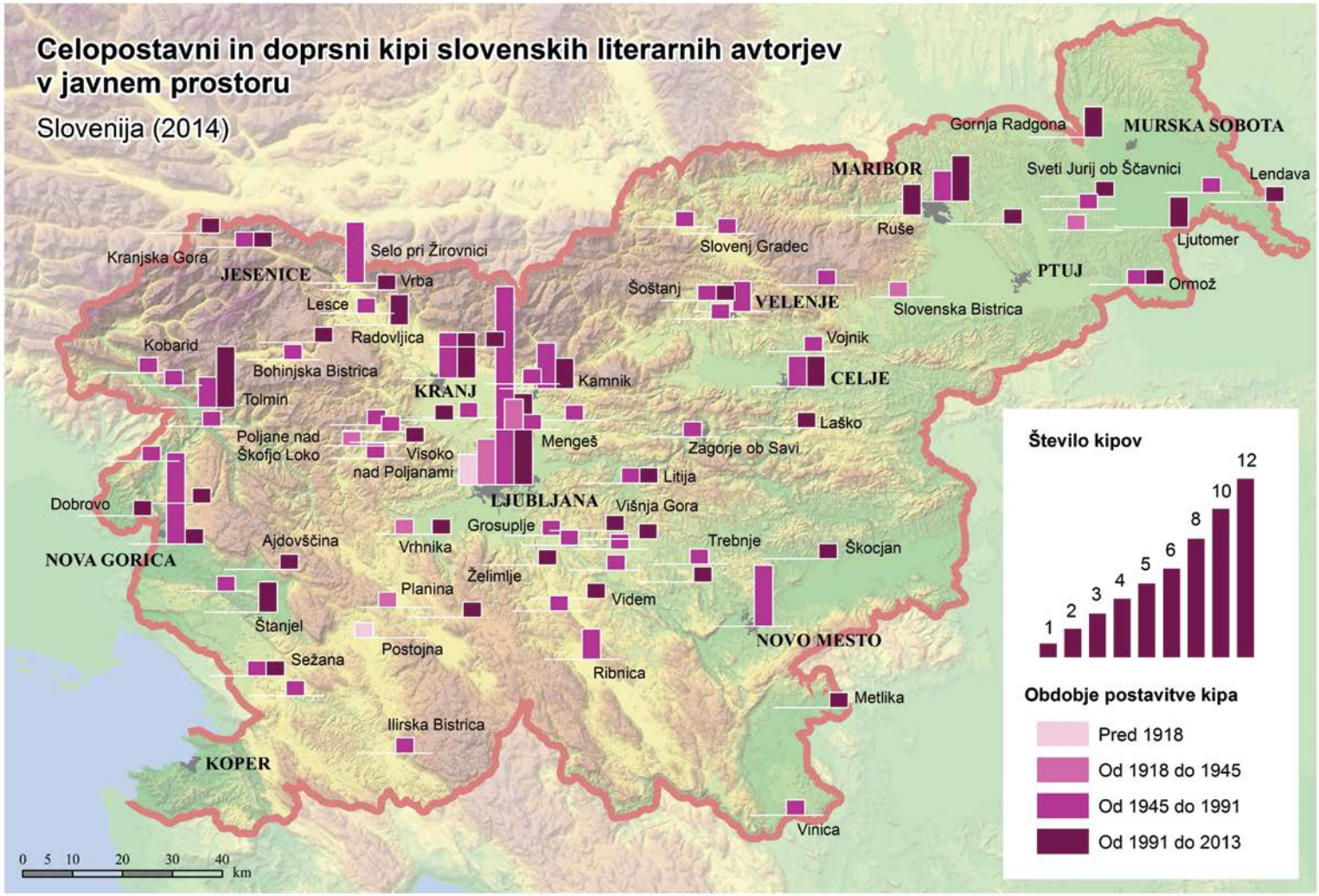

© ZRC SAZU, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede in Geografski inštitut Antona Melika, 2014. Kartografija: Jerneja Fridl, Jaka Ortar. Projekt: Prostor slovenske literarne kulture.

Prostorske analize – 3-razsežnostni zemljevidi

Gostota rojstev 323 književnikov, zajetih v analizo z uporabo funkcije »jedrne gostote« (angl. kernel density) s celicami velikosti 100 krat 100 m.

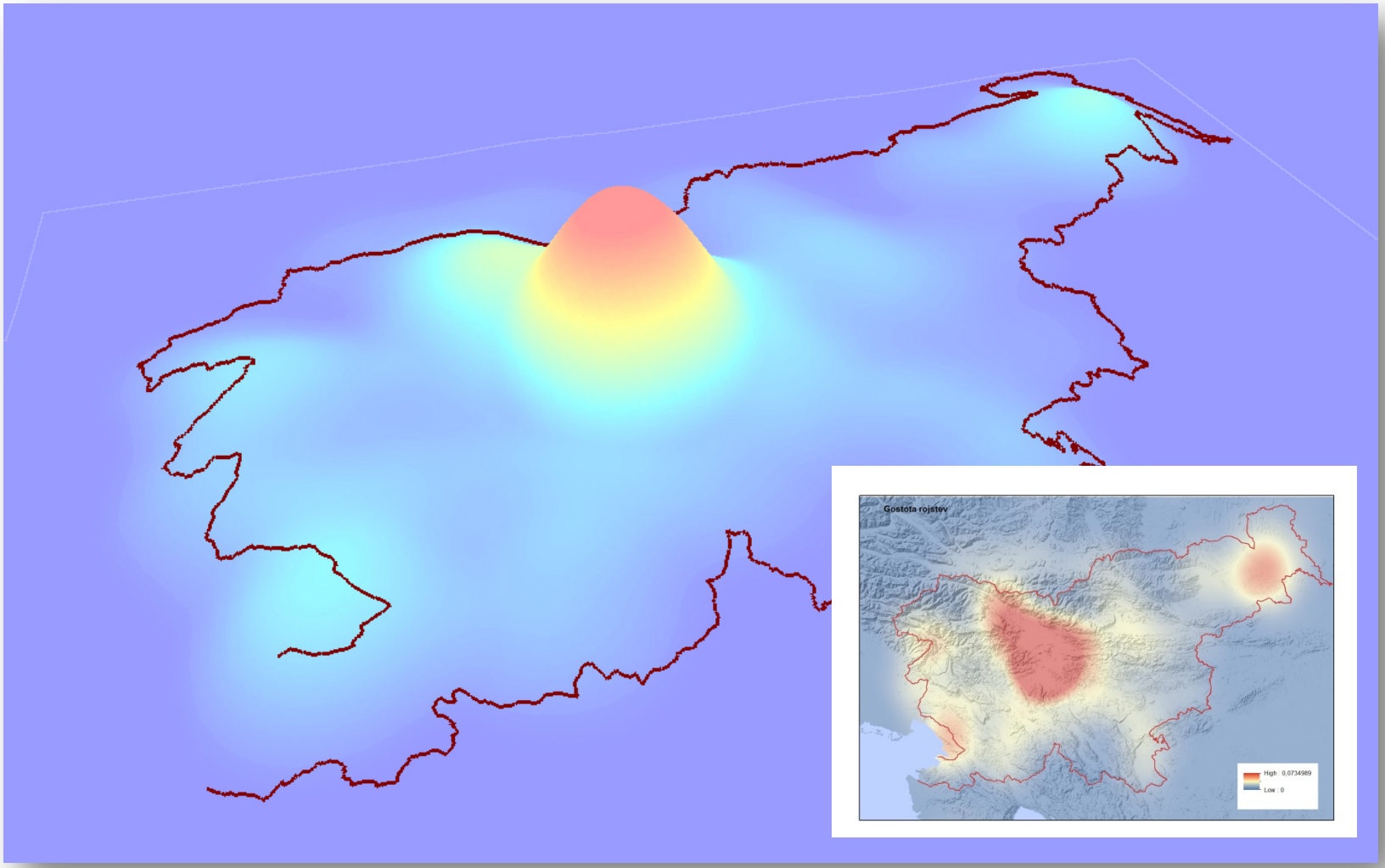

Prostorske analize – „mreža“ življenjskih poti

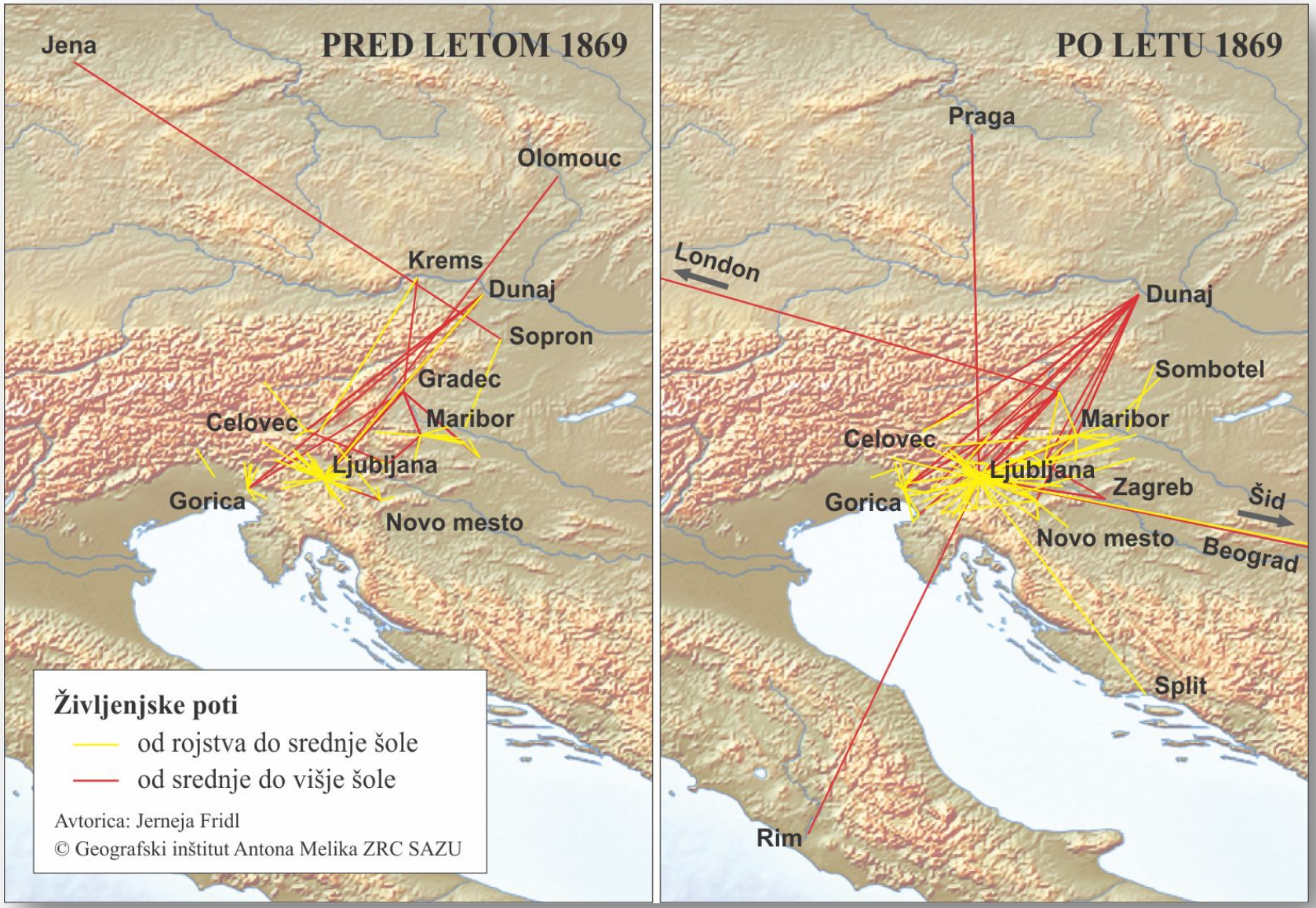

Prostorske analize - anamorfozni (izmaličeni) kartogrami

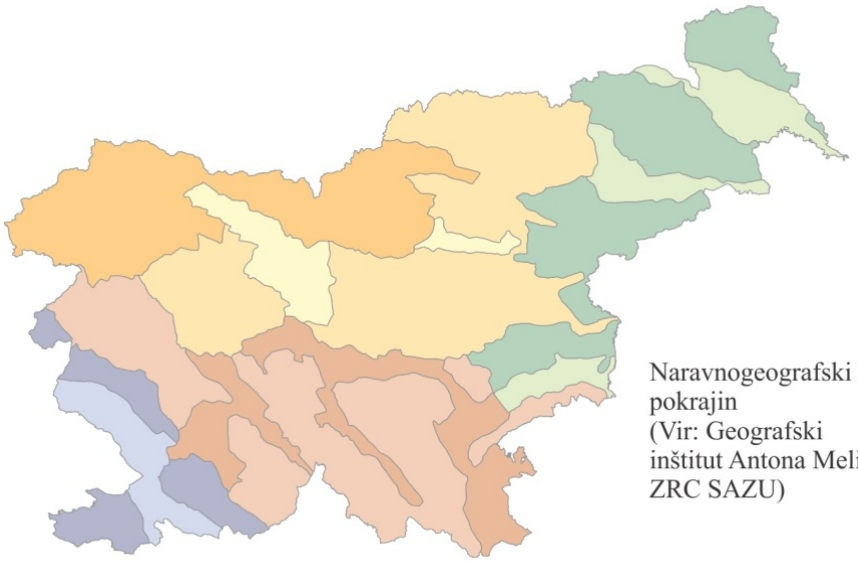

Naravnogeografski tipi pokrajin (Vir: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU)

"Izmaličenost" naravnogeografskih tipov pokrajin glede na število rojstev književnikov

Tip pokrajine	Dejanska površina v km2	Izmaličena površina v km2	Razlika	Tip pokrajine	Dejanska površina v km2	Izmaličena površina v km2	Razlika
alpska gorovja	3061,77	2013,61	-1048,17	dinarska podolja in ravniki	1896,93	2812,89	915,96
alpska hribovja	4659,97	3974,02	-685,95	dinarske planote	3809,32	1182,30	-2627,03
alpske ravnine	819,21	5191,81	4372,61	sredozemska gričevja	1061,02	1236,60	175,58
panonska gričevja	2994,52	1828,04	-1166,48	sredozemske planote	673,27	548,14	-125,13
panonske ravnine	1297,00	1622,99	325,99	**SKUPAJ**	**20273,00**	**20410,39**	

Spletna aplikacija

http://pslk.zrc-sazu.si/

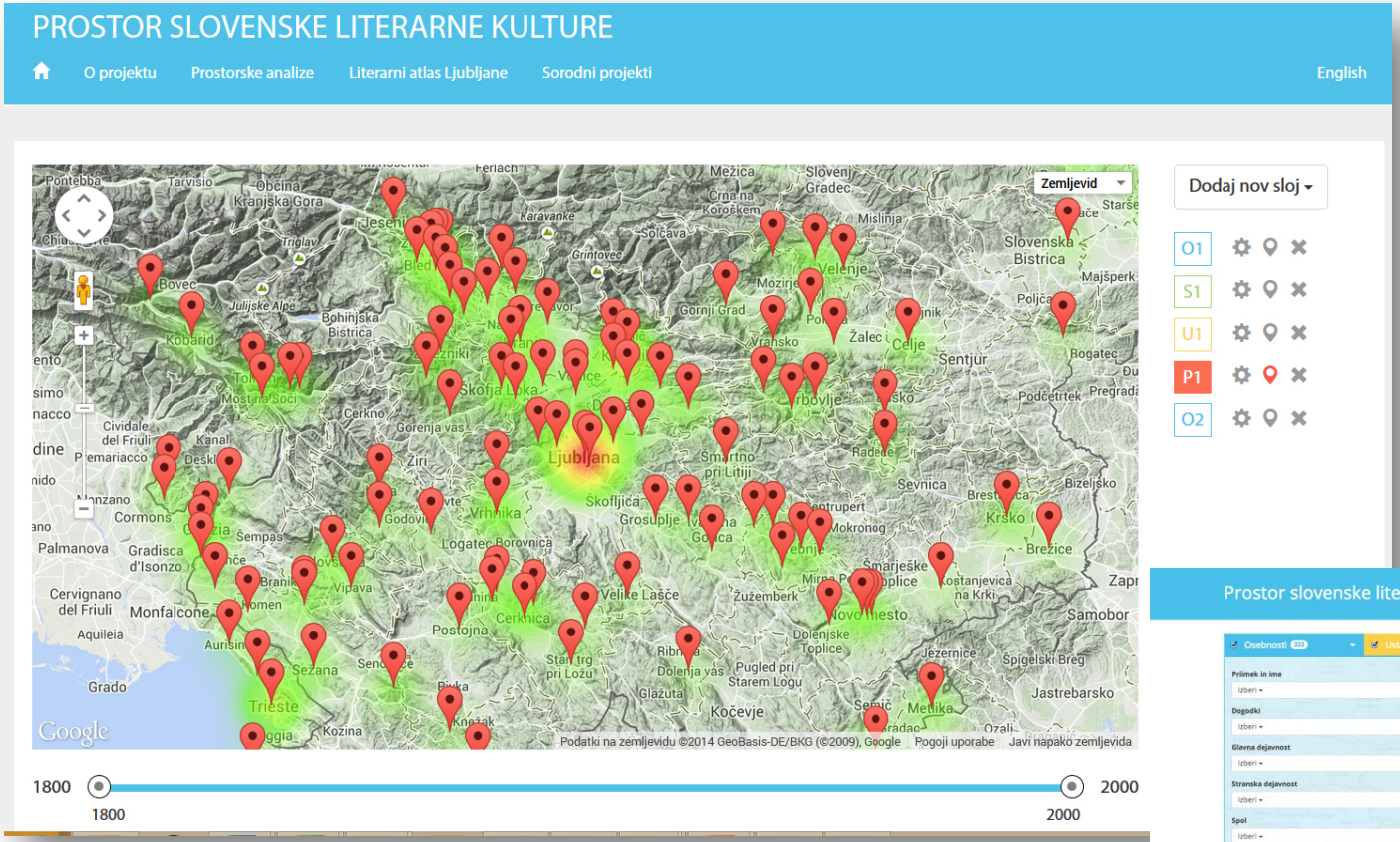

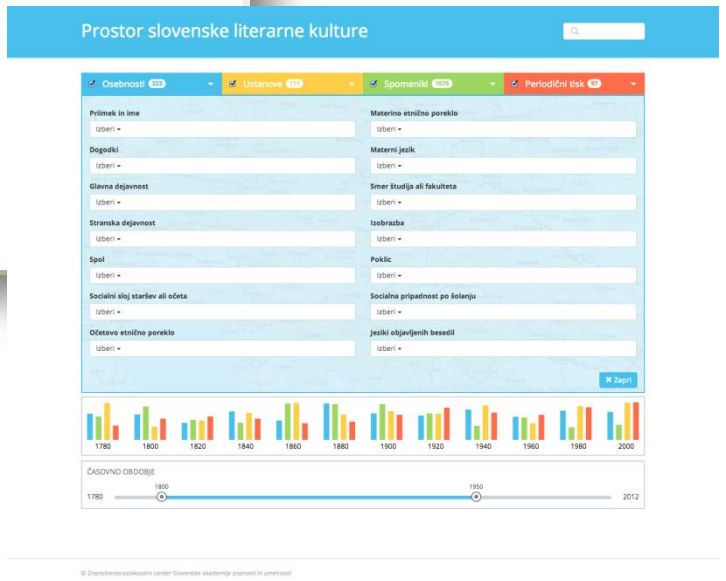

Računalniška izvedba: Joh Dokler

Literarni atlas Ljubljane

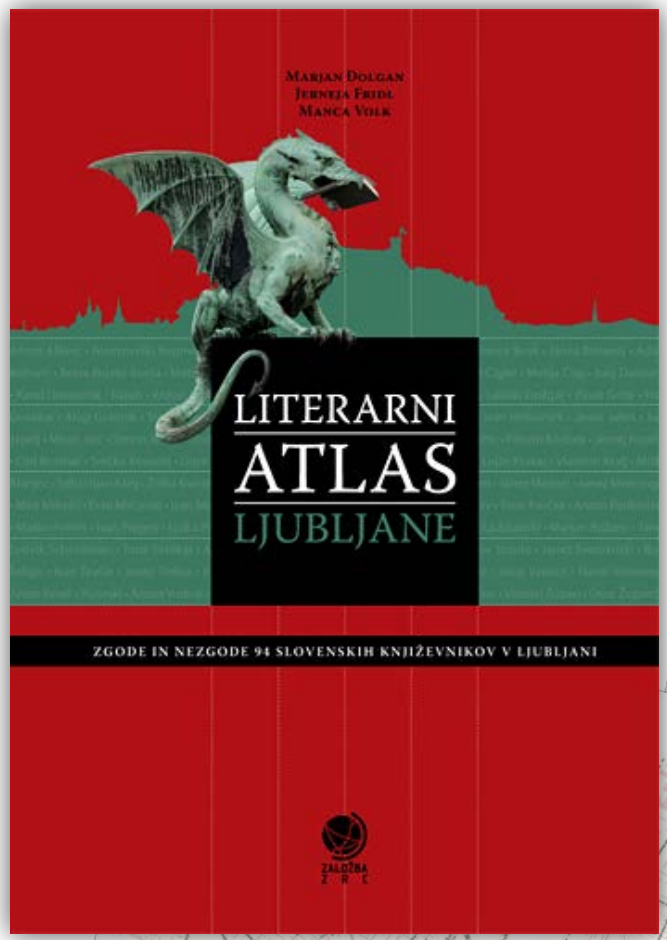

24 LITERARNI ATLAS LJUBLJANE

pokojnika se je poslovil tudi zastopnik hrvaških književnikov in Matice hrvatske. Pogreb so izrabili tudi socialni demokrati, ki so se imeli za »najbolj napredno« politično stranko. V imenu »organizirane slovenskega delavstva« je govoril Ethin Kristan (čigar unitaristične zablode je obsodil Cankar), čeprav so poznaje javno priznali, da pokojnik ni bil zastopnik socialne demokracije. Toda prav v glasilu te stranke, *Zarja*, je Cankar objavil svoje izzaviko predavanje *Anton Aškerc in njegova doba*. V njem je poudaril vrednost Aškerčevih prvih balad in romanc ter napadel politične manipulacije s pesnikom. Cankar ni slutil, da bo njegov pogreb še večja manifestacija in predmet še večjih strankarskih očitkov, niti tega, da bo s svojo književnostjo postal še večji predmet političnega manipuliranja kot Aškerc, saj si ga bo lastil eden izmed totalitarizmov XX. stoletja.

Jeseni leta 1938 so iz pisateljske grobnice na opuščenem pokopališču pri Sv. Krištofu (njena fotografija je v knjigi: M. Pikar, S. Žitko: *Ljubljansko Narje*, str. 66) premaknili posmrtne ostanke vseh desetih pokojnikov, tudi Aškerčeva, v novo pisateljsko grobnico pod arkade na • **Navju [PN]**, kamor so prestavili tudi obnovljeni spomenik z napisi o pokojnikih (fotografija je v omenjeni knjigi, str. 61).

Upodobitve Ljubljane (izbor):
Primož Trubar (pesnitev, 1965), *Attila v Emoni* (pesnitev, 1912).

Spominska znamenja in poimenovanja:

- Nikolaj Pirnat: *Anton Aškerc* (dopesni kip na spomenik na vogalu Križanik ob križišču Emonske in Zoisove ceste, postavljen ob 100-letnici rojstva leta 1956, avtor spomenika in ureditve okolice pa je arh. Jože Plečnik);
- plošča na pročelju hiše Prešernova cesta 11, v kateri je pesnik umrl, po načrtu inž. arh. Borisa Kobeta (1956);
- Aškerčeva cesta;
- Aškerčeva nagrada in primanje za dosežke v arhivistiki (podeljuje ja Arhivsko društvo Slovenije);
- v likovni zbirki Mestnega muzeja Ljubljana: Lojze Dolinar: *Anton Aškerc* (1912, patinirani mavec), Nikolaj Pirnat: *Anton Aškerc* (1932, mavec).

LITERATURA (IZT): *Aškerčev zbornik*. Uredil Mado Novak. Celje 1957. – Marja Boršnik Skerlak: *Aškerc. Življenje in delo*. Ljubljana 1919. – Ivan Grafenauer: *Aškerčeva miselnost*. Ljubljanski zvon 32, 1912, str. 465–474. – Rudolf Klein: *Aškerčeva stanovanja v Ljubljani*. Kronika 4, 1956, št. 2, str. 107. – Saraj Vilar: *Anton Aškerc – metrična oba ljubljanski*. Kronika 4, 1956, št. 2, str. 99–107.

2. AVTOR AUERSPERŠKEGA FRAGMENTA (14. st.) [1] V latinici napisana osemvrstična slovenska pesem nezmanega avtorja, ki je morda religiozna (v čast sv. Marij) ali posvetna (ljubezenska), od katere so se ohranili samo deli stihov. Ti kažejo trubadurski slog. Fragment dokazuje obstoj slovenske poezije v srednjem veku. Napisan je na poškodovanem belem listu, ki je bil priležljen na notranji strani sprednje platnice neke knjige. Našel ga je in leta 1879 objavil Peter Radics, ki je popisal knjižnico **turjaškega kneza Auersperga v njegovi palači**. Ta je stala na prostoru Narodne in univerzitetne knjižnice, sedanja • **Turjaška ulica 1 (2a)**. Po potresu leta 1895, ki je palačo poškodoval, so knezi knjižnico prenesli v svoj grad v Zgornji Avstriji, kjer je bila do 50-ih let XX. st., potem pa so je na dražbi razprodali, zato se ne ve, kje je sedaj rokopis.

LIT.: Jože Pogačnik: *Zgodovina slovenskega slovstva I*. Maribor 1969, str. 52. – Pogovor z dr. Mihaem Prosenikom, R. S. 2012. – Miha Prosenik: *Auersperg. Poiskati mogočnega rara*. Ljubljana 2005. – Peter Radics: *Slovenčina v Avstriji in njena prihodnost in nekaj zbiranja zgodovinska studija*. Letopis Matice Slovenske za leto 1879. Ljubljana 1879, str. 1–33. – Marijan Smolik: *Auerspergski fragment*. V: Slovenska književnost [leksikon]. Ljubljana 1996, str. 17.

3. FRANCE BALANTIČ (1921, Kamnik – 1945, Grahovo pri Cerknici) [...]

Pesnik. Avtor pesniške zbirke *Mladrna sem stebla in fragmenta Sonetni venec sonetnih vencev*.

Občutljivi in nemirni oče Anton Balantič je bil med I. svetovno vojno vojak avstro-ogrske armade v Galiciji, ob koncu te vojne vojak generala Rudolfa Maistra v boju za severno mejo, potem je bil zaposlen kot delavec v Kamniku. Mati Marija Ovcin je bila rojena v Komendi, kamor je njen nestalni oče Matija Ovcin prišel iz Narina pri Šentpetru na Krasu, sedaj Pivka. Želela se je ločiti, vendar je morala zaradi revščine delati kot služkinja v različnih krajih. Po poroki se je zakonski par ustalil v Kamniku. Poleg sina Franceta se mu je rodila še hči Minka. Kljub težavam si je zakonski par postavil na robu Kamnika preprosto delavsko hišico.

Ko je France končal kamniško osnovno šolo, je mati dosegla, da se je nadaljeval sin leta 1933 vpisal v Ljubljani v • **Prvo državno gimnazijo [klasično gimnazijo]**, sedanja Osnovna šola Prežihovega Voranca, **Vorančeva ulica 8 (KG)**. Še prej je uspešno opravil sprejemni izpit. Zaradi predpisov se kot nižjelolec ni smel vsak dan vozit v Ljubljano, ampak je moral stanovati v mestu. Zato je v šolskem letu 1933/34 stanoval s stajerskim drugošolcem v sobi na • **Miklošičevi cesti 22 B/I (3a)**, ki mu jo je našla mati. Naslednje šolsko leto 1934/35 je stanoval na • **Jurčičevem trgu 2/III (3b)**, v šolskem letu 1935/36 na • **Trškiti cesti 21 (3c)**, jesenі 1936 spet na tej cesti, nadstrž v isti hiši.

Med poletnimi počitnicami je stanoval doma, v Kamniku. Prvi gimnazijski razred je uspešno končal, v drugem je opravil popravni izpit iz latinščine, potem pa je bil spet uspešen. Ker ga starši niso mogli primerno podpirati, je živel revno, nezadostno se je hranil v ljubljanskih dobrodelnih menzah in kuhinjah.

Janija leta 1937 je mirni, redkobesedni dijak bolehnega videza uspešno opravil malo maturo, jeseni postal gimnazijski petošolec in vsakodnevni vozač v razposeljeni

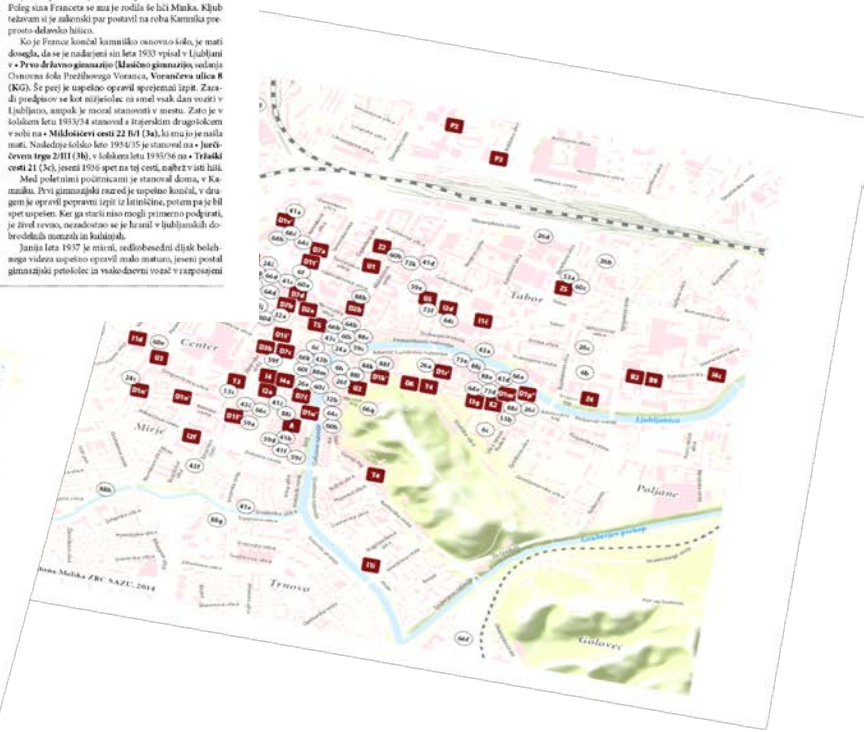

HVALA ZA VAŠO POZORNOST!

.

Geslo ZRC SAZU:

Z RAZISKAVAMI, DOMIŠLJIJO, POGUMOM, NAVDUŠENOSTJO IN SAMOZAVESTJO PLETEMO MREŽO ZNANJ.

.